

Csepeli György

A tudás új forrásai

Amikor társadalmat mondunk, nolens volens hozzá kell értenünk az „információs” jelzöt. Az ember megjelenése az atomok világában a bitek világának megjelenésével járt együtt, mely sajátosan társadalmi világ. A teremtés eredményeként fizikai világ atomjai bitekké váltak (miközben megmaradt atomi természetük is), s ilyen értelemben nyugodtan beszélhetünk „bitbeesésről” bünbeesés helyett vagy mellett.

Tudásunk kétségtelen része a morális dimenzió, mely a jóról és a rosszról való tudást tartalmazza, de a teremtést teljes értelemben véve nem zárhatjuk ki, hogy a tudás fáján volt olyan alma is, melynek elfogyasztása után lehetővé vált az ember számára az igaz és a hamis megkülönböztetése. A teremtettség az ember természetből való kiválását, s ezen keresztül az információkra való hagyatottságát, a tudásra való kényszerítettségét jelenti.

Az emberi létezés lényege a befejezetlenség és befejezhetetlenség, ami arra utal, hogy az egyszer elsajátított tudás nem elég. Az igazi tudás önmagát állandóan előre hajtja, telhetetlenül keresi az összefüggéseket, amelyek atomok világában vannak, majd onnan visszatérnek a bitek világába, és újabb és újabb titkokkal telve, újabb és újabb felfedezésekre kényszerítenek bennünket, a tudás hordozóit.

Tavaly arról beszéltem, hogy a tér, amely a maga fizikai mivoltában meghatározza életünket, a bitek birodalmába átkerüve reprezentációvá válik és megsokszorozódik. Kimutattam, hogy a téri reprezentációk az internet terébe kerülve lehetővé teszik tudásunk magasabb szinten történő megszervezését. Hangsúlyoztam, ez egyben kihívás is számunkra, melynek ha eleget teszünk, lépést tudunk tartani a világ változásaival (Csepeli, 2005). Ugyanakkor az is lehetséges, egy opció, hogy nem veszünk tudomást az internet teréről, és maradunk a fizikai jelentéshordozók világában. Azt mondjuk, hogy kiszállunk ebből a végtelen folyamatból, mert úgy tűnik, hogy minden év olyan elképesztően új fejleményeket hoz, amelyek egy ponton túl az embert arra inthetik, hogy elég volt, ezt nem bírja tovább.

Ma van a Szegedi Közművelődési Nyári Egyetem utolsó napja. De ez a nyári egyetem nem ér ma véget. Folyamatosan egy nyári, téli, őszi, tavaszi egyetemnek vagyunk a hallgatói, ha akarjuk, ha nem. Ha nem veszünk tudomást a váltrozásokról, kimaradunk a jövőből.

Clinton alelnöke Al Gore beszélt annak idején az „információs szupersztrádáról”. Az alelnök álláspontja szerint az Egyesült Államok világban betöltött vezető szerepe, jövőbeli pozíciója azon múlott, hogy sikerül-e az Egyesült Államok társadalmát átvezetni a tényleges autópályákról az információs autópályákra, az információs szupersztrádára. Az Egyesült Államokban ez a folyamat bekövetkezett.

Az Európai Unió hasonló célt üzött ki maga elé Lisszabonban 2000-ben. Európa azonban nem volt képes arra, hogy kiszabaduljon az atomok fogságából, s ráhajtson a bitek által konstruált új tudássztrádára. Ha megnézzük, hogy az elkövetkező hét évben mire fognak költeni igazán az Európai Unió bürokratái, akkor azt látjuk, hogy az igazán nagy összegeket nem a bitekre fogják elsődlegesen fordítani, nem a tudás gyarapítására fogják elsődlegesen költeni az eurómilliárdokat, hanem a mezőgazdaság, az infrastruktúra támogatására. Az EU tehát beton konstrukciók építésére, disznók, juhok, baromfik tenyésztésére, gabonafélék és kukorica termelésére fog elsődlegesen költeni, ami természetesen nagyon fontos, de nem visz közelebb se Amerikához, se Ázsiához.

Megmarad az Egyesült Államok lépéselőnye, és mögötte ott kell látnunk Kínát, Indiát, Japánt, Dél-Koreát, Szingapurt. Ezek a társadalmak ráléptek az információs szupersztrádára, meghallották Al Gore szavát. Mit is jelent voltaképpen ez a sztráda? A metafora annyiban indokolt, hogy a bitek áramlásának is megvan a maga pályája. Az atomoké az autópálya, melynek fontosságát itt Szegeden nem kell hangsúlyoznom. Tavaly még halálfélelemmel eltelve zötyögtem Kistelek mellett, attól tartva, hogy eltipor egy kamion, vagy rámtámad a balástyai rém. Most pedig mint a villám, úgy értem be ide a Rákóczi térre. Nagyon fontos, hogy megvan a fizikai autópálya, de ugyanannyira fontos, hogy legyen széles sávú összeköttetés is, melynek révén Szeged a világháló részévé válik. Az atomok pályája a fizikai tér, a biteké pedig elektronikus tér. Mindkét pályán vannak eszközök, és emberek, akik az eszközöket igénybe veszik. Az egyik esetben ott vannak az autók, kamionok, valamint az auóvezetők, az utasok és a gyalogosok. A másik esetben az eszközök a számítógépek, a laptopok, a különbözőképpen kalibrált kommunikátorok. Az információs szupersztráda utasai

a felhasználók, az alkalmazók. Az egyik esetben az üzemanyag mozgatja, hajtja a forgalmat, a másik esetben az elektromosság.

Mindkét pályának megvannak a tervezői, alakítói, építői. Az autópályák létrehozását lehetővé tevő tudás székhelyei a műszaki egyetemek építészeti, közlekedésmérnöki karai. Az információs szupersztráda létrehozói és fejlesztői is a műszaki egyetemeken tanulnak, de más karokon, más tanszékeken. Zárójelben jegyzem meg, hogy a magyarországi felsőfokú képzési intézmények falai között sokkal több jogász, sokkal több média munkás tanul, mint olyan egyetemi hallgató, aki az információs szupersztráda fejlesztésére lesz majd képes. Ha versenyképes gazdaságot, s azon keresztül versenyképes társadalmat akarunk, akkor prioritást kellene biztosítanunk az olyan közép és felsőfokú képzéseknek, melyek eredményeként szoftverfejlesztők, webmesterek, rendszerintegrátorok, rendszergazdák, hálózatépítők, elektronikus biztonságra felügyelő szakemberek lépnek ki az egyre bővülő hazai és globális piacra. Akár az atomok által, akár bitek által konstruált terekre gondolunk, mérnökönek kell az adott teret létrehozni, kifejleszteni, karban tartani.

A fizikai térben mindig vannak *célállomások*, ahova igyekszünk. Mondjuk Budapesten vagyunk regggel, és Szegedre akarunk menni még aznap, majd Szegedről Budapestre vissza. Ezzel szemben ezzel a másik térben *kikötők*, portálok vannak, amelyek között zajlik a bitek forgalma. De mi magunk, akik a bitekre kíváncsiak vagyunk, is e kikötők között mozgunk. Az indulás, érkezés tényleges aktusait ebben a másik világban a tartalmak letöltéseit, a tartalmak feltöltése jelenti. A *letöltés*, *feltöltés* révén tudunk érintkezésbe kerülni az elektronikus térrel, ahol a tudás található, és ezt a tudást mi magunk tudjuk karban tartani és gyarapítani azáltal, hogy nem csak letöltünk, hanem feltöltünk is. A feltöltés radikálisan új jelenség, s ez ad választ arra a kérdésre, hogy „*hol vannak a tudás új forrásai?*” Elvben mindenki feltölthet információt, s ezáltal gyarapíthatja a tudást, a múltba számúzva a tudás gyarapításával kapcsolatos kiváltságokat.

A találkozási pontok a fizikai térben maguktól adódnak, és elérésük korlátozott. Ezzel szemben ebben az elektronikus térben cseréről van szó, amely sok esetben nem egyszerűen azt jelenti, hogy az egyik ad, a másik kap, az egyik elvesz a másiktól, hanem azt jelenti, hogy a tranzakció során mind a kettő nyer. A cserében részt vevő felek száma ráadásul jóval több mint kettő.

A mozgási akadályok mindkét térben előfordulnak. Ha leesik egy nagy kő az autópályán, akkor az autónak meg kell állnia. Ha baleset történik, akkor lelassul a forgalom. A balesetnek halottjai, sérültjei is vannak. Az információs szupersztrádán is tetemesek lehetnek a technikai akadályok. Ez a tér rettenetesen sérülékeny. Balesetek éppen úgy lehetnek itt, és következményeik ugyanolyan borzalmasak lehetnek, mint a halál vagy sérülés az autópályán. Mindkét pályán kockázatos a mozgás. Az információs szupersztráda kockázatai teljes egészükben ma még nem ismertek.

Az autópályákon az ellentétes irányba tartó mozgásokat egy kerítés elválasztja egymástól, a kereszteződések szintben el vannak különítve. Világosak a lehajtás és ráhajtás szabályai, s ugyancsak meghatározott a különböző szereplők mozgástere. Erre van a KRESZ. Az információs szupersztráda a káosz útja, amely folyamatosan rendeződik. A káosz és a rend sajátos egymás mellett élése jellemzi az információs szupersztráda elektronikus terét. Vannak rablók a fizikai világban, és vannak rablók az elektronikus világban, ahol úgy hívják őket, hogy hekkerek. Rendőrök, autópálya ellenőrök vigyáznak ránk az autópályákon, és nagyon jelentős azoknak a megfigyelőknek, ellenőröknek és az adatelemzéssel megbízott szervezeteknek a száma, amelyek felügyelnek az elektronikus térben, mert nyilvánvalóan itt nem csak a teremtésnek az erői mozognak, hanem a pusztítás erői is bőven tenyésznek. Lucifer éppen úgy ott van az információs szupersztrádán, mint ahogyan ott vannak az arkangyalok, és maga Isten.

A KRESZ-en nincs sok változtatni való. Az információs szupersztráda forgalmának szabályozása kemény dió. Elméletileg a káosz és rend kényes egyensúlyáról, gyakorlatilag az információ közlésének és vételének szabadságáról van szó. A jövőben a széles sávú internet hozzáférés alanyi jog kell legyen, amit közműszerűen, a vízhez, az elektromos áramhoz hasonlóan az államnak kell biztosítani, a piackonform módon, egyik technológia javára sem elfogultan.

Az emberi világ jelentéseit a fizikai tér egyes elemei hordozzák, melyek különös kontrasztot képeznek a tőlük elszakadt, jelentésekből szövött emberi világhoz képest. Az elektronikus téren létrejövő humán környezet minden eleme spirituális, s maga a tér, n-számú dimenziójával, a bitek forgalmazására alkalmassá tevő jellegzetességeivel csak az elektronikus törvények segítségével jellemezhető, illetőleg az elektronikus jelenségvilág révén idézhető elő, de mindez értünk, velünk és általunk van. Tehát ez egy teljesen az ember által

létrehozott tér, amely egyelőre még a kontrollunk alatt van. De nem tudható, hogy mikor fog kiszabadulni, mint a szellem a palackból. Félő, hogy úgy járunk, mint Goethe bűvészinasa, aki reménytelenül nézte a kiszabadult szellemet. Egy ilyen kiszabadult szellem könnyen visszahathat az inasokra, akik kieresztették.

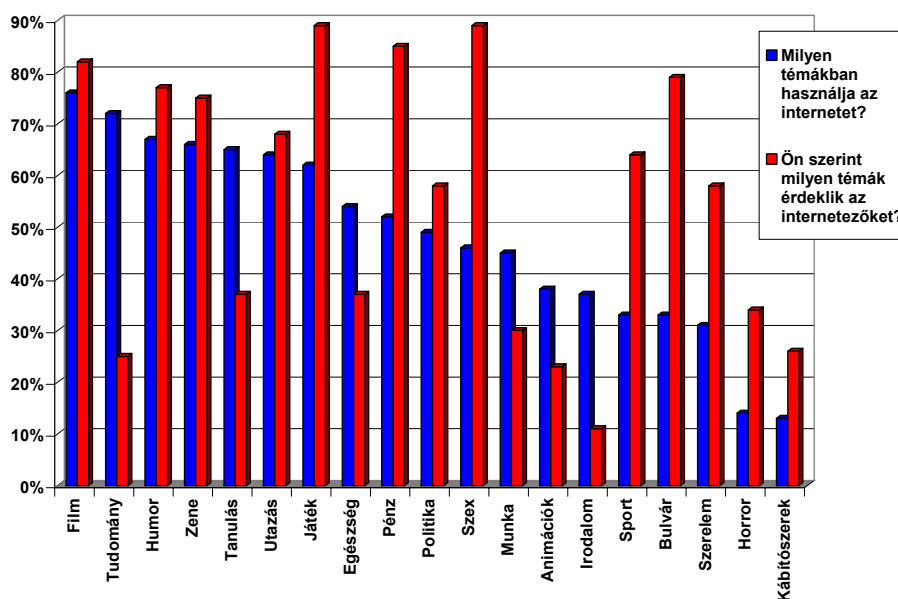
Ez a humán elektronikus környezet kommunikatív, interaktív aktusok tere, ahol a kommunikáció egy egységes hálózatba bekapcsolódó számítógépek milliói, milliárdjai révén zajlik. A hálózat átfogja az ember által lakott teljes világot. Ez az egység radikális újdonság. Az emberiség kulturális foltokba rendeződve, civilizációk tömbjei szerint népesítette be a földet, és csoportokba szerveződve teljesítette azt a parancsot, amit a Biblia előír, hogy „sokasodjatok és szaporodjatok”. Az emberiség mind a mai napig nem jutott el egységének tudatáig. Talán ez az univerzális humán elektronikus környezet rejti magában az emberiség egyetemes önmagára ébredésének lehetőségét, a *világidentitás* megszületését.

Ha nem ezekkel a nagy történelemfilozófiai utópiákkal szembesülünk, hanem ha csak azt nézzük, hogy mi van, akkor azt mondhatjuk, hogy végtelen számú kapcsolati lehetőség van ebben a térben, és végtelen mennyiségű információ. A *végtelen* számunkra nem annyira idegen, mint ahogy első pillanatra hangzik, mert az embert mindig is a végtelenséghez való viszonya különböztette meg a véges egzisztenciájú nem emberi lényektől. Elég, ha csak arra gondolok Chomsky nyomán, hogy a nyelv, amely bennünk van, akár magyar, akár más nyelvként, eleve a végtelenséget hordozza, mert ugyan véges az általunk ismert szavak száma, s véges számúak a szabályok, amelyek lehetővé teszik az adott szavak kombinálását értelmes mondatokká, de minden egyes ember elvileg végtelen számú mondatot mondhatna ki. Bennünk van a végtelenség. És most egyszerre csak létrehoztunk egy humán elektronikus környezetet, amely ezt a végtelenséget pragmatikus realitásként számunkra tételezi. Ebben a realitásban bárkivel, bármikor, bármiről, bárhonnan kommunikálhatunk. Képekkel vagy anélkül cseveghetünk, levelezhetünk ismerősökkel, ismeretlenekkel, kereshetjük az információkat vaktában, célzott kutatásokat indíthatunk el, játszhatunk, szórakozhatunk, munkát végezhetünk, kereskedhetünk, ügyeket intézhetünk. Az életnek nincs olyan területe, amely ne találhatná meg a maga mását ebben a humán elektronikus környezetben. Ez azért óriási dolog, mert ez a más kiszabadít bennünket arról a helyről, ahol vagyunk, és globalizálja jelenlétünket a Földön. A világ egészének leszünk a részei, azon pontok segítségével, ahol a világháló jelen van. Nincsenek még mindenütt ezek a pontok, ahol ott lehetnének, de ahol vannak, ott ez a humán elektronikus környezet a széles sávú internethez hozzáférő egyén

számára elképesztő lehetőségekkel kecsegtet. A végtelen számú kapcsolat csak potenciális. A végtelenség potenciálisan jellemzi ezt a teret, ahol az adott pillanatban nyilvánvaló véges számúak a kapcsolatok és a pontok. Ezeknek a véges számú pontoknak a kapcsolatszám logaritmikusan aránylik a pontok számához. Ezzel azt akarom mondani, hogy jóval kisebb számú a kapcsolat, mint ahány pont van. Ennek következtében a végtelenségben a közelség drámai az egyes pontok között. A való világban Milgram szerint mindenki hat ember távolságra van az USA elnökétől. Annak ellenére nagyon sokan vagyunk a Földön, voltaképpen közel vagyunk egymáshoz, és ez a közelség nemcsak a fizikai környezetben élők terét, hanem a humán elektromos környezetben kommunikálók terét is jellemzi. Nem kell kétségbe esni a végtelenségtől, mert valójában közel vagyunk egymáshoz.

Ha azt nézzük empirikusan, hogy ezt a teret mire használják jelenleg itt és most Magyarországon azok, akik benne vannak, akkor kétféle megközelítést alkalmazhatunk. Az egyik megközelítés során azt vesszük figyelembe, hogy az emberek miként látják önmagukat. Eszerint az emberek az internetet filmnézésre, tudományos ismeretszerzésre, humoros szórakozásra, zenehallgatásra használják. A másik megközelítés során azt vizsgáljuk, hogy mit gondolnak az emberek, mire használják az internetet *mások*. A kontraszt meglehetősen nagy. Én zenét hallgatok, de a másik a szexel, én tudományra használom az internetet, de a másik bulvár információkat keres benne. Én Goethe-t akarok olvasni, de a másik szerencsejátékot játszik, az internetet pénzkeresésre használja.

1. táblázat. „Én mire használom az internetet és szerintem mire használja a másik?”.

Ez csak egy járulékos információ, mely azt mutatja, hogy ha benne is vagyunk ebben a humán elektronikus környezetben, bizonyos antropológiai állandók nem változnak. Önmagunkat igyekszünk más színben feltüntetni, mint másokat.

A világháló pontjai egyben információs pontok is. Végtelen mennyiségű adathoz férhetünk hozzá, amelyek jelenthetnek számokat, szövegeket, képeket, mozgó képeket, s ezek egymással mind kapcsolatba, még hozzá tetszőleges kapcsolatba hozhatók. Ennek következtében olyan plusz információ keletkezik, amely önmagában véve az eredeti adatokból nem következne. Ez sem teljesen új jelenség, hiszen ha a montázsra gondolunk, akkor már tudjuk, hogy két kép együtt többet jelent, mint külön-külön. Ha látunk egy nőről egy képet, majd közvetlenül utána látunk egy csecsemő-képet, akkor óhatatlanul létrejön az a tudat a nézőben, hogy anyát és gyermekét látja. Az elektronikus térben hozzáférhető információk egymásmellettiége, a hyperlink ennél jóval bonyolultabb és hatásosabb módon hozza létre a többletinformációt. Mindez olyan információs térben zajlik, ahol az információk eltűnnek, felbukkannak, de voltaképpen sosem tűnnek el egészen, hanem archiválódnak. Minden megmarad, ami belekerül ebbe a térbe. A világháló a világmemória hordozója.

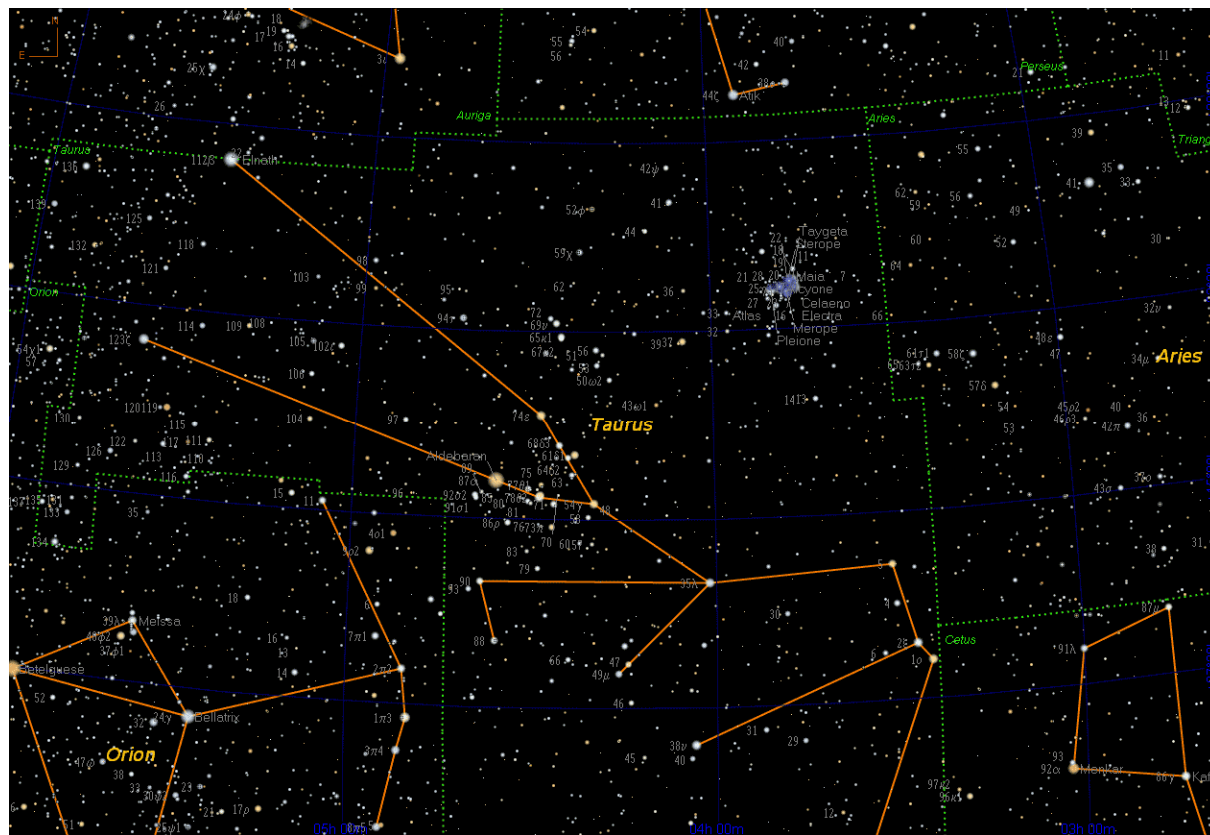
A kibertérben nincs központi perspektíva. Mindig ott van a központ, ahol én vagyok, már aki éppen rálépett a világhálóra, aki használja. De nem földrajzi értelemben, hanem pszichikai értelemben vagyok a központ. Abban a pillanatban, amikor beléptem a világhálóra, akkor varázslóként varázsolni kezdek, teljesen a saját akaratomnak, a saját vágyaimnak, a saját szükségleteimnek, a saját kíváncsiságomnak megfelelően. Küldhetek, kaphatok információt, hamisíthatok, montírozhatok, identitást választhatok, azt tehetem, amit akarok.

Az új médiumban korábban sosem látott aktivitásra nyílik a felhasználónak lehetősége, aki indexálva az adatokat, létrehozza a maga sajátos jelentésterét. Mások is ezt teszik, s ahol találkoznak az egyes jelentésterek, ott közösségek keletkeznek. Ez korábban is így volt, ám akkor még a közösség hagyomány formájában hozta létre ezeket a közös jelentéspontokat, és hosszú évtizedeken, évszázadokon keresztül kovácsolta egybe az összetartozás tudataként a kulturális közösségeket. A világhálón pillanatok alatt jönnek közösségek létre, és bomlanak is fel, de a társulás logikája ugyanaz.

Maga a tér átláthatatlan és határtalan. Ez nem azt jelenti azt, hogy ne próbálnánk bele átláthatóságot csempészni. Hasonlóan járunk el, amikor éjszaka felnézünk a csillagos égre,

mely szintén végtelen, átláthatatlan és határtalan, de rendet viszünk bele, mondjuk a zodiákusok révén, vagy egyéb mitikus minták a bevetítése által

2. ábra. Csillagképek

A határtalanság kihívás arra, hogy határokat húzzunk. A kibertér határai persze a politikusok nagy bánatára nem politikai, és nem gazdasági határok többé. A rend megteremtésére, és a megteremtett renden belül való eligazodásra eszközeink kell legyenek. A fizikai, épített humán környezetben erre szolgál a GPS, ami nagy segítségünkre volt abban, hogy könnyen és gyorsan idetaláltunk a Rákóczi térre, annak ellenére, hogy az autópályán most jöttünk először. A kibertérben van GPS. Ezt a funkciót látják el a kereső motorok, amelyek irányítják keresésünket, és közben önmagukat tanítják, fejlesztik. A kibertér utasa keres, hajózik, barangol. Az alaphelyzet bizonytalanságban való mozgás, ahol egy pillanatra feltűnik a bizonyosság, de csak azért, hogy újabb bizonytalanságoknak adja át a helyét.

Mindez természetesen névtelenül zajlik. Ez hátrány, ha valaki ellenőrizni akarja ezt a teret, előny viszont, hogy nagyon könnyű elrejtőzni, mint ahogy az erdőben is nagyon könnyű elbújni. Mint hajdan a Bakonyban, vagy a magyar pusztán, a kibertérben is állandó harc folyik

az elektronikus rablók és az elektronikus pandúrok között. Senkinek sem ajánlom, hogy a titkait belevigye ebbe a térbe, mert ezek a titkok azért viszonylag könnyen leleplezhetőek. A jövőben külön szakma lesz, amelynek tanult képviselői majd megtanítanak bennünket arra, hogy hogyan kell elbújni az elektronikus térben.

A kibertér civilizációs fejlődésének a kezdetén tartunk. Ami eddig volt, az a web 1. mely az információs társadalom friss bevándoroltjainak radikálisan új, de a bennszülöttek már a web.2 –ben élnek. Maga ez a web 2. ez egy meglehetősen új fogalom. Tim O'Reilly alkotta meg ezt a fogalmat, aminek alapján azt mondhatom, hogy most nyílnak meg a tudás új forrásai. Nem mintha a web 1. ne lenne új, de a web 2. még újabb. Az információs korszakban szinte minden nap valami új dologgal találkozunk. Aki ebben a világban *up to date* akar maradni, annak haláláig tanulnia kell.

A web 2. jóval interaktívabb, jóval kollektívebb és demokratikusabb tere a humán elektronikus környezetben zajló kapcsolatoknak, mint ahogy a web 1. Az *mp3* típusú file forgalmazás meglehetősen egysíkú. Felteszek valamit, majd leveszek valamit. Ezzel szemben a *Kazaa* esetében az én számítógépen elosztóként kerül be a hálózatba, és mindenki, aki rákapcsolódik az én számítógémemre, az közvetlenül nekem adhat, illetve én közvetlen neki adhatok, majd ha végetért a tranzakció, akkor kilépek a forgalomból. Majd ha egy újabb filmre van szükségem, vagy újabb zenére van szükségem, akkor újra beléphetek ebbe a hatalmas filevásártérbe. A *Skype* még érdekesebb, mert a skype nem pusztán fájlcsere, hanem kommunikatív közösség, amely lehetővé teszi az ingyen telefonálást mindazok számára, akik tagok. Komoly hozzáadott érték keletkezik a Skype-ból a beszédforgalom tekintetében. A fájlcsere-lők a web 2.-keretében önmagukat szervezik közösséggé. Ezt úgy kell elképzelnünk, mintha olyan könyvtárról lenne szó, amely könyvtár könyvei mindenkinek külön-külön a saját otthonában vannak, miközben a könyvtár tagjai folyamatosan cserélnének egymás között könyveket, úgy, hogy mindenki azt kapja meg, amire neki szüksége van, és senki nem fizet senkinek.

A pénz kiiktatása a szerzői jogvédők nagy fájdalma, akik reménytelen harcot folytatnak ezekkel a technológiákkal szemben. Van is, amit már betiltottak a neten, mert szerzői jogilag kezelhetetlen volt. De úgy tűnik, hogy a szerzői jog történeti kategória, amely keletkezett és el fog tűnni. A 18. század előtt nem volt szerzői jog, és nem lesz a 21. században sem.

A DoubleClick a keresés eredményének egy mechanikus rögzítését jelenti egy pusztán gyakoriság alapján, míg a Google Ad Sense úgy válogatja ki a keresett információkat, hogy folyamatosan tanítva magát, a kereséshez hozzá teszi a felhasználhatóságot, s ezáltal komoly piaci haszon keletkezhet. A legeklejtőbb különbséget a web 1 és a web 2 között a Britannica Online és a többi ilyen típusú online enciklopédia valamint a wikipédia közötti különbség szemlélteti. Az online enciklopédiákat komoly szakemberek írják. Ezek a szövegek rákerülnek az internetre. Az online verzió lehetővé teszi, hogy napra készen lehessen frissíteni ezeket az enciklopédiákat. A *wikipédia* ezzel szemben a mi enciklopédiánk, azt mi írjuk. Természetesen itt is van szűrő. Lehet ugyan hülyeségeket beleírni az egyes szócikkekbe, de azok nem maradnak bent, mivel azonnal lesz valaki, aki észreveszi a tévedést, hiányosságot, s ki is javítja. A fejlesztők közössége okosabb mint az egyes fejlesztők külön-külön. Itt fordított logika érvényesül, mint a politikában. A politikában a sok okos ember együttese zavarodott tömeget eredményez. Külön-külön mindenki normális lehet egy választott politikai testületben, de együtt egyszerűen megalondulnak. A wikipédia esetében pont fordítva történik. A tévedéseket, hamis állításokat a többiek azonnal kiszűrik. A kognitív diszonzancia redukcióról például valaki leírhatja, hogy Kurt Lewin elmélete, de a másik rögtön szól, hogy az elmélet nem Kurt Lewin, hanem Leon Festinger nevéhez fűződik. A kollektív eredetű önkorrektív mechanizmus révén a wikipédia a tudás egy új tára, amely kiszűri a hibákat, és megtartja azt, ami helyes. Sok ember jön össze, mindenki hozza a maga tudását, azok összegződnek, és van egy mechanizmus, amely kiszűri a helytelen, megkülönböztetve a helyestől. A folyamat sosem ér véget, mert a tudás folyamatosan bővül.

A blog megint csak egy radikális újonság ebben a térben, ami ugye azonos azzal, amit korábban Füst Milán, Thomas Mann, vagy akár Montaigne gyakoroltak. Ők minden nap leírták, hogy mi történik velük, megfigyelték saját magukat, és aztán attól függően, hogy mennyire kényes információkat írtak bele, 20-30-40-50 évre titkosították amit leírtak. Ha a napló nem veszett el, előbb-utóbb felbukkant és mások publikálták. Az utókor olvasói most csemegézhetnek Thomas Mann naplóján, megtudva, hogy melyik pincérfiú melyik nap tetszett neki, miközben írta a József és testvéreit. Ma már érdektelen ez a dolog. Ezzel szemben a blog olyan szöveg, melyet írója azonnal kitesz az internetre, ami után azonnal lehetővé válik mindenkinek aki ezt látja és olvassa, hogy kommentálja. A kommentárok új recepciók fényt adnak az eredeti bejegyzésnek. Az eredeti bejegyzés szerzője visszaír, a szerzői reagálás újabb olvasói reagálásokat vált ki, s a végén már nem lehet tudni, hogy ki a szerző és ki a befogadó. Napról-napra megújuló kommunikatív közösség jön létre, amelynek együttes

élménye a szerző által írott szöveg, amelyet a közösség tagjai egyenrangú módon írnak tovább.

Tavasszal egészen véletlenül belekerültem a blogírók osztályába, mely most már rajtam marad mint Nessus ing. Nem hagyom abba, nap mint nap írom a blogjaimat. Eleinte borzalmas élmények éltek, mert a választási kampány viharában rettenetes politikai támadásoknak voltam kitéve. De idővel eltűntek a terminátorok, és ma azt lehet mondani, hogy az a párszáz ember, aki naponta olvassa a blogomat, alkotó diskurzusban vesz részt. Mindig annak a témának a továbbgondolóiként, amiről éppen írtam. Tegnap a Velencei kalmárról, ma egy fenyegető sztrájkáról írtam. Minden napnak megvan a maga ötlete, de voltaképpen nem én vagyok az igazi szerző, hangsúlyozom, hanem a befogadó. Volt egyszer egy blogom. Azt írtam benne, hogy Lenin nő volt. Kitaláltam egy amerikai PhD hallgatót, aki erről írt egy disszertációt, és most már a 100-ik bejegyzést is átlépte az eredeti blog, mert sokan elhitték, amit írtam. Mások alkotó ódon úgy gondolták, hogy Trockijjal biztos nemi kapcsolatba került, és ebből a házasságból lett a Sztálin lánya, és így tovább. Tehát elkezdtek tovább írni. És megy, megy, azóta is megy önálló életre kelve ez a sztori, miszerint Lenin nő volt. Egy másik nagyszerű blogom volt az álmofejtés, ahol Freud nyomán voltaképpen csak felvillantottam annak a lehetőségét, hogy az álom megfejtésre váró üzenet, mely ugyan belőlünk van, de mi magunk nem tudjuk, hogy mit jelent. És akkor elkezdtek az emberek álmaikat megírni, majd aztán az egyik hozzászóló magához vonta a területet, és most van egy külön blogja, melyben álmodat fejt a többieknek, akik álmodnak. Sose fog kifogyni a megrendelésből, mert álmokból van bőven. Rémálmokból, örömlálmokból egyaránt.

Az eBay-t, az Amazont biztos ismerik. Ezek olyan típusú kereskedelmi vállalkozások, ahol maguk az eladók viszik tovább az üzletet, nem kell rájuk tukmálni semmifajta marketing kampánnyal, hogy ezt, vagy azt, vagy amazt megvegyék. Nem véletlenül vette meg a T-Online az iWiW-et, amely egy önmagát folyamatosan gyarapító és karbantartó közösségi adatbázis. Milliókat kellene költenie annak, aki hasonló nagyságú, mélységű és megbízhatóságú adatbázist akarna összeállítani.

A web 1. központból működött. Ezzel szemben a web 2. lényege a periféria. Míg a web 1-ben a nagyok magához vonzották a kicsiket, addig a web 2-ben a sok-sok kicsi adja ki a nagyot.

A wiki tudás lényege, hogy a résztvevők megosztják egymás között információikat. Ennek következtében megsokszorozódnak információs erőik. Olyan intelligencia keletkezik, (intelligencia alatt a megértést, a keletkező tudást elraktározó és onnan kikereső eszközt értve), amely keletkezését és felhasználását tekintve kollektív. Ebből a kollektív intelligenciából mindenki szükségletei szerint vehet. Innen valók a tudás új forrásai, melyekre a címben utaltam.

A wiki tudás fejlődése azoktól függ, akik benne vannak. Maga a szoftver olyan jellegű alkotás, amelynek az értéke annak arányában nő, hogy sokan vesznek benne részt. Ez a dolog lényege. A kollektív, mindenki számára hozzáférhető tudás attól bővül, fejlődik, és válik értékesebbé, hogy minél többen vesznek benne részt. Nem úgy van, mint a fizikai világban, ahol ha van egy terített asztal, akkor nekem kell megszereznem az egyes étkeket, mert ha én nem teszem, akkor más teszi, s nekem nem jut. Itt a terített asztal folyamatosan dúsul attól, hogy többen vannak körülötte, éppen úgy, mint a Kánai menyegzőn, ahol minél többen itták a bort, annál több lett a bor. Minél többen és minél többször használják az adott alkalmazást, annál értékesebb lesz, mivel egy önmagát tanító rendszerről van szó. Ahogyan az agyunkban is jobban megmarad ami sokszor ismétlődik, a Google AdSense esetében is az történik, hogy minél többen keresnek valamit annál inkább előtérbe kerül, annál hozzáférhetőbb lesz.

A kollektív tartalomfejlesztés új dimenziót ad az elektronikus térben zajló üzletnek. Ebben egészen biztos vagyok, és ez méginkább így lesz. Amit még nem látok világosan, csak jelzem, hogy a web 2. a politikának is új dimenziót fog adni, és talán értelmet fog tudni adni az olyan egyébként nem túlságosan értelmes szavaknak, mint *nyilvánosság* és *demokrácia*. Habermas szavát használva talán létrejöhet az *uralom mentes kommunikáció*. Mert a web. 2 fölött nem lehet uralkodni. A blogtéren van egy statisztika, amely azt mutatja, hogy aznap hányan olvassák az adott blogot. Abba nem tud senki beleszólni, hogy hányan olvassák. A blogíró azonnal látja, hogy mekkora a hatása. Nincs felkent médiamunkás, aki megmondja, hogy mit érdemes olvasni. Maga az olvasó dönti el. És az olvasók egymás közötti interakciói döntenek el, hogy melyik blog van az élen, és melyik blog nincs az élen. Ebben a társadalomszerveződés és a demokrácia egy új formáját kell lássuk.

A társadalmelemzésnek is egy teljesen új lehetőségét rejti magába ez a világ. Említettem, hogy mindennek nyoma marad. Ennek következtében hatalmas adatbázisok keletkeznek. Az adatbázisok névtelenítve finom és érzékeny elemzésekre adnak lehetőséget mind a

kapcsolatok, mind az érdeklődések terén, amit aztán persze vissza lehet kapcsolni az üzletbe, hiszen sokkal célzottabban lehet különfajta termékeket és szolgáltatásokat eladni, ha egyszer tudjuk, hogy kinek milyen érdeklődései vannak, akárcsak melyik napszakban.

Lehetőségként előttünk van az új Alexandriai könyvtár, amelyet szerintem előbb-utóbb majd a web 2. egyik legfontosabb elemeként kell figyelembe vennünk. Brewster Kahle 1996-tól állandóan archivál. Tehát mindent eltesz, ami csak feltűnik a neten. Most már 55 milliárd oldalnál tart, de mióta leiírtam az adatot, azóta a tárolt oldalaknak a száma nőtt. Ezt az archívumot meg lehet nézni (internetarchive.org). Az archívum egyenlőre még csak kalendárium szerint tartalmazza az internet tartalmakat. Az igazán nagy újdonság az lesz, amikor erre mesterséges kereső rendszerek lesznek kifejlesztve. Ez teljesen meg fogja újítani a történelemtudományt.

A világ összes könyvének lesz majd egy elektronikus könyvtára, és ez lesz az új Alexandriai könyvtár, mely nem fog leégni, ez nem fog tönkremenni, vagy nem fogják elpusztítani, mert egyszerre sok szerveren párhuzamosan lesz ott a tudást, ami a könyvtárban van.

A copyright problémát a Creative Commons konvenció kezeli majd, és kezeli már ma is. Vannak ugyanis szerzők, akik lemondanak a copyrightról, és lehetővé teszik szövegeik internetre való feltöltését és letöltését minden korlátozás nélkül. Ha a wikipédiára, és az egyéb kreatív kollektív tartalomfejlesztésekre, akkor belátható, hogy könnyen visszaáll a középkori helyzet, melyben eltűnik a szerző, mert nem lehet tudni, aki valamit módosított, az végül is kicsoda volt.

Előretekintő visszatekintéssel fejezem be. Lehet, hogy a logika a jövőben ugyanaz lesz, mint ami volt a népművészet esetében. Az egyik Grimm mondta, hogy nem az egyén, hanem a nép alkot. A nép persze egyedekben alkot, ám ezek az egyedi alkotások az internet terében kollektív mintázatokban találkoznak, és ezek adják azt a bizonyos „Gemeinschaftgut”-ot, amit régen népművészetnek neveztek. Az új népművészet esetében a Gemeinschaft teljesen mást jelent, mint amikor egy konkrét etikai, nyelvi csoportot tagjai között jöttek létre eltéphetetlen közösségteremtő szálak. Itt ahány felhasználói csoport van, annyi Gemeinschaft jön létre. Csak éppen virtuális térben. Azt látjuk, hogy valami egészen ősi tér vissza a legújabbban, és a kérdés természetesen az, hogy melyik ereje lesz erősebb: a technológiai újdonságé, vagy pedig ez az emberben meglévő ősi közösségi kreativitási vágyé. Feltehetőleg a kettő között

Csepeli György: A tudás új forrásai. 2006. www.csepeli.hu

szinergia fog keletkezni, ami azt jelenti, hogy új történelmi korszaknak leszünk a tanúi, amely egyszerre jellemezhető a kontinuitás, és a diszkontinuitás mozzanatával.

Az új kor megtart valamit, ami mindig is az emberé volt, és ugyanakkor hoz valami radikális újdonságot. Én a radikális újdonságot abban látom, hogy a közösségiség élményét ebben a virtuális térben létre lehet hozni. Kultúrák születnek a virtuális térben, melyek korábban évszázadok alatt jöhettek volna csak létre a fizikai térben. De mindkét tér az emberé.

Csepeli, Gy. 2005. Internet a térben-a tér az internetben. In Török, J. (szerk.) Tér-társadalom-kultúra. Szeged: VII. Közművelődési Nyári Egyetem. 93-111.

O'Really, T. 2005. What is Web 2.0? Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software. (<http://www.oreilynet.com/pub/a/oreilly/tim/news/2005/09/30/>)